

EGYPT V RANÉ DOBĚ BRONZOVÉ – MĚSTSKÁ SPOLEČNOST VE STARÉ ŘÍŠI

Petra Maříková Vičková

2024-05-16

LS 2024, K1b_105

STARÁ ŘÍŠE

- období 3.-6. dynastie
 - starší literatura: 4.-8. dynastie X rozhodující pro zařazení dynastií do OK – kulturní výdobytky = vývoj architektury
- absolutní chronologie: 2700- 2180 př. n. l.
- jedno z vrcholných období egyptské historie – v dalším vývoji se na OK často odkazovalo + zdroj inspirace a legitimacy
- vysvětlení náhlého rozmachu: fenomén „násobícího se efektu“ (multiplier effect) – Colin Renfrew 1972
 - stavba pyramidových komplexů => upevnění moci panovníka
 - zefektivnění státní správy a organizace hospodářství
 - zviditelnění státní ideologie
 - => rozšíření distribuce hospodářských prostředků + zapojení většího počtu obyvatelstva do chodu státu
- v původních stimulech však byly i limity => působily jako faktory ovlivňující zánik OK – tzv. zákon snižujících se mezních výnosů (law of diminishing marginal returns)

3. DYNASTIE, 2700-2630 př. n. l.

- **panovníci:**
 - Sanacht
 - **Necerichet Džoser**
 - Sechemchet
 - Chaba
 - Hunej
- **mohutný rozvoj hmotné kultury a ekonomiky = položeny základy OK státu**
- **doba významných změn v egyptské společnosti = narůstající hierarchizace a byrokracie**
- **Závěr dynastie: nejistá délka vlád panovníků, jejich vztahy**
- **Královské hrobky: **stupňovité pyramidy** stavěné metodou ukloněných vrstev do středu stavby**

Džoser

- jeden z nejdůležitějších staroegyptských panovníků
- významní hodnostáři: Imhotep, Hesyre
- stavební aktivity po celém Egyptě – Héliopolis – sepjetí panovníka se slunečním božstvem
- Nejdůležitější stavba: komplex Stupňovité pyramidy v Sakkáře
- Hladová stéla na ostrově Sahel = nejstarší známé falzum v dějinách
- Historická „image“ – jméno Džoser = „posvátný“ X v soudobých textech se objevuje jen jako Necerichet „Božského těla“

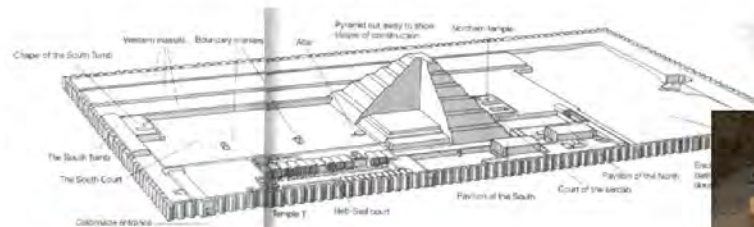
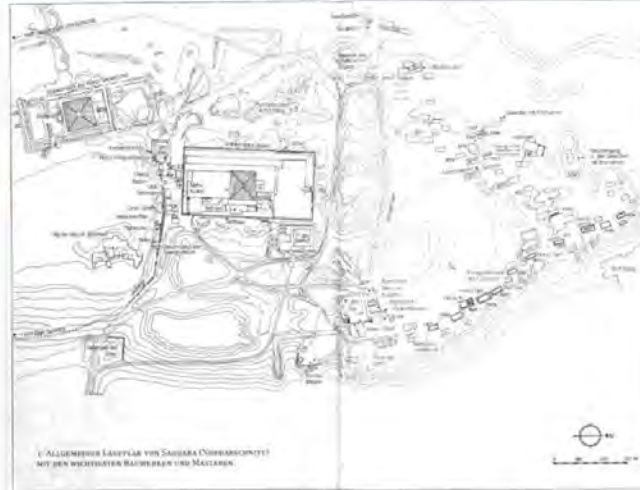

Djoser portrait, from Hierakonpolis (Metropolitan Mus.) Saite Period

Komplex Stupňovité pyramidy v Sakkáře

- komplex Džoserovy Stupňovité pyramidy v Sakkáře = nejstarší monumentální kamenná architektura na světě = **skutečný předěl v dějinách Egypta** – i z pohledu samotných Egyptů
- architekt – Imhotep
- výkopce – Jean-Phillip Lauer
- „zakletá Šípková Růženka do kamene“
- Podzemí:
 - 11 šachet vzájemně propojených koridory – pohřby členů Džoserovy rodiny, především žen
 - více než 40 000 kamenných nádob z dob Raně dynastického období – důvod uložení?
 - znázornění posmrtné královské rezidence – obraz tzv. domů v nadzemní části komplexu

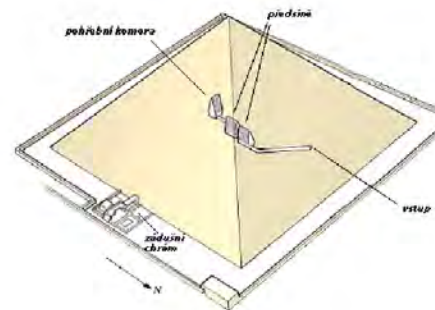
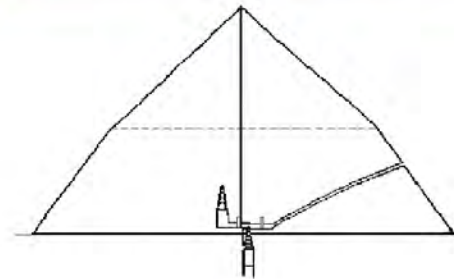
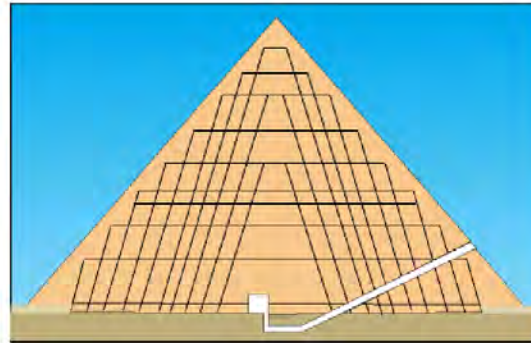
4. DYNASTIE – 2630-2510 př. n. l.

- panovníci:
 - Snofru Médúm, 2x Dahšúr, Síla?
 - Chufu (Cheops) Gíza
 - Radžedef Abú Rawáš
 - Rachef Gíza
 - Menkaure Gíza
 - Šepsekaf J Sakkára
- Závěr: problém napojení 5. dynastie – přenesení královské krve přes královnu **Chentkaus I.** (tzv. 4. gízká pyramida)
- dokončení vývoje královské titulatury – titul **sa-Re** (syn Reův) = zdůraznění úzkého propojení se slunečním božstvem
- vrchol centralizace egyptského státu – odraz i v architektuře = rozvoj koncepce královské hrobky a jejích základních částí
- zásadní proměna hmotné kultury a zádušních představ
- Kontakty s vnějším světem:
 - Vnitřní Afrika: přes oázy v Západní poušti
 - Přední východ: výměna darů s panovníky, např. Mari
 - Libye: boje s náčelníky – topos
 - Núbie

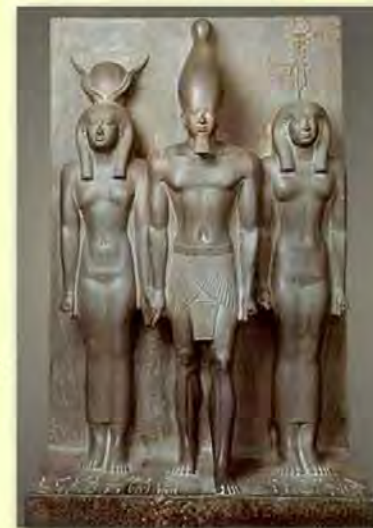
Snofru

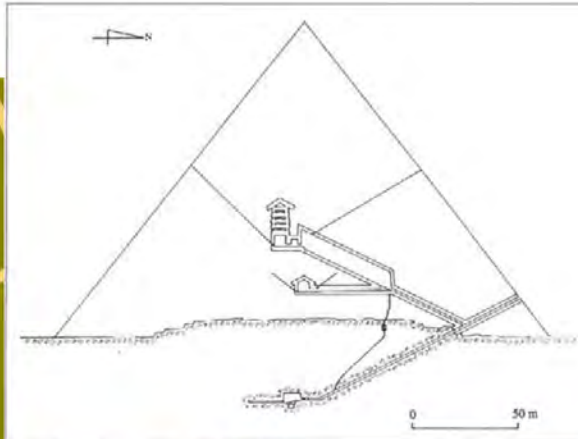
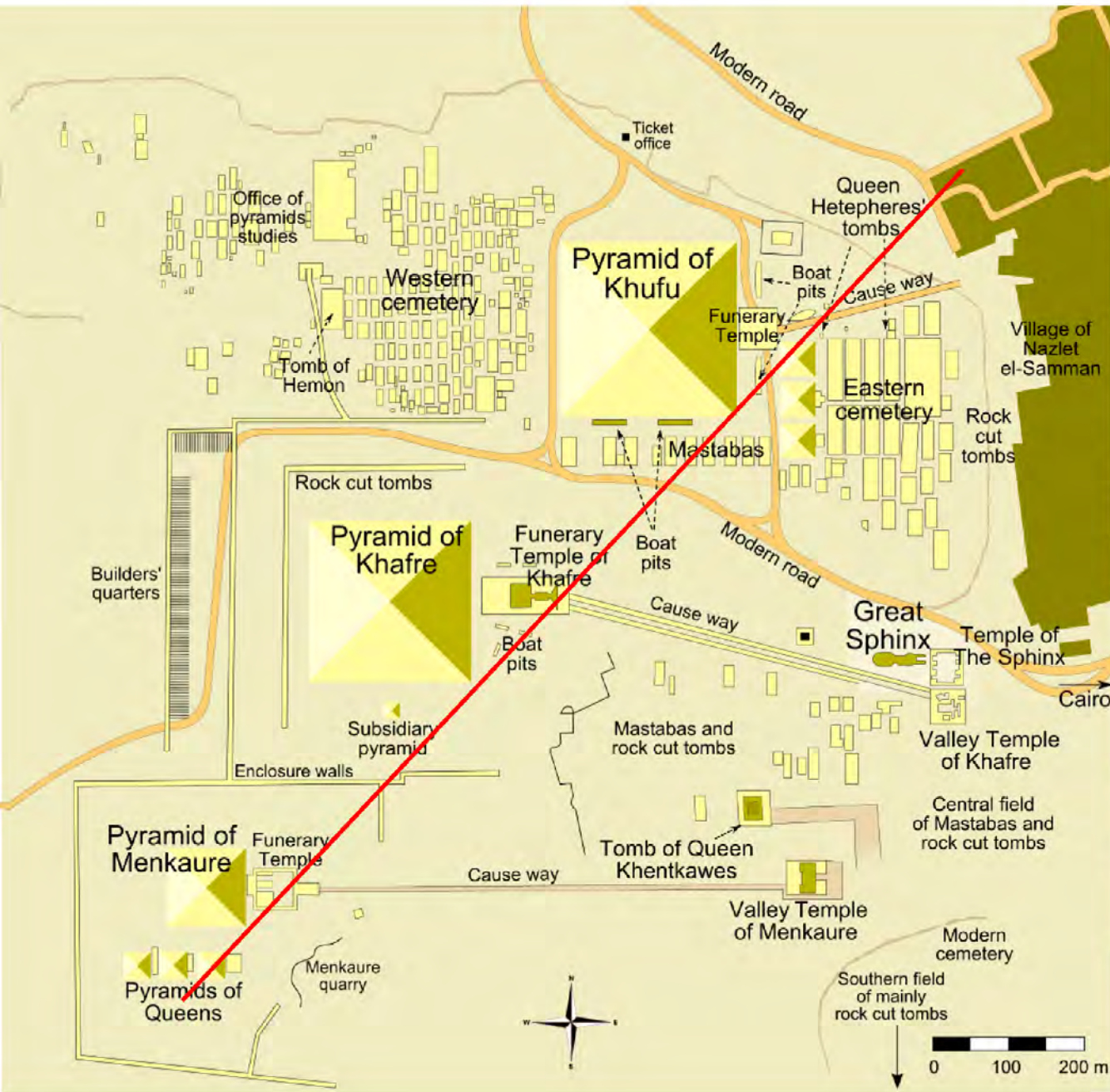
- zakladatel egyptské Staré říše – postavení uznávali i staří Egyptané – může mít vliv i jméno (Ten, jenž činí krásným/dokonalým/dobrým)
- složitý vývoj v královské rodině – odraz i v topografii a rozmístění pohřebišť a královských rezidencí
- stavitel minimálně 4 pyramid – přechod od stupňovitých pyramid ke tzv. pravým
 - Médúm (stupňovitá, přebudována na pravou)
 - Dahšúr 2x: tzv. Lomená (nejstarší pravá pyramida X problémy při stavbě – dokončena jako lomená) a Červená pyramida
 - Síla
 - celkový objem staveb 3,7 mil. M³
- zahraniční politika: vojenské výpravy do Núbie Libye, výprava pro cedrové dřevo (Libanon), získávání mědi na Sinaji

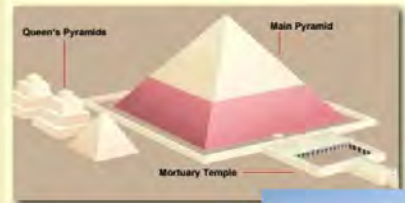
Panovníci pohřbení v Gíze

- Vládci:
 - ▣ Chufu
 - ▣ Rachef, syn Chufua
 - ▣ Menkaure, syn Rachefa
- dynastické pohřebiště: Gíza
 - ▣ existence jednotného plánu rozvoje pohřebiště a státního dozoru nad ním
 - ▣ známo i zázemí stavitelů pyramid: město i pohřebiště
 - ▣ Sfinga: Rachef
- Vztahy vůči okolním zemím:
 - ▣ Sinaj – nápisy ve Wádí Magháře
 - ▣ Núbie – dioritové lomy – SZ od Abú Simbelu
 - ▣ Elefantina – těžba červené žuly
 - ▣ Přední východ: Ebla (Tell Mardích), Byblos – dary se jmény panovníků

Sev. -ii2. fez velkou ovramidou (podle Borckhardt)

5. DYNASTIE, cca 2510-2365 př.n.l.

panovníci:

- Veserkaf
- Sahure
- Neferirkare – manželka **Chentkaus II.**
- Raneferef – syn Neferirkarea
- Šepseskare
- Niuserre – syn Neferirkarea
- Menkauhor
- Džedkare
- Venis

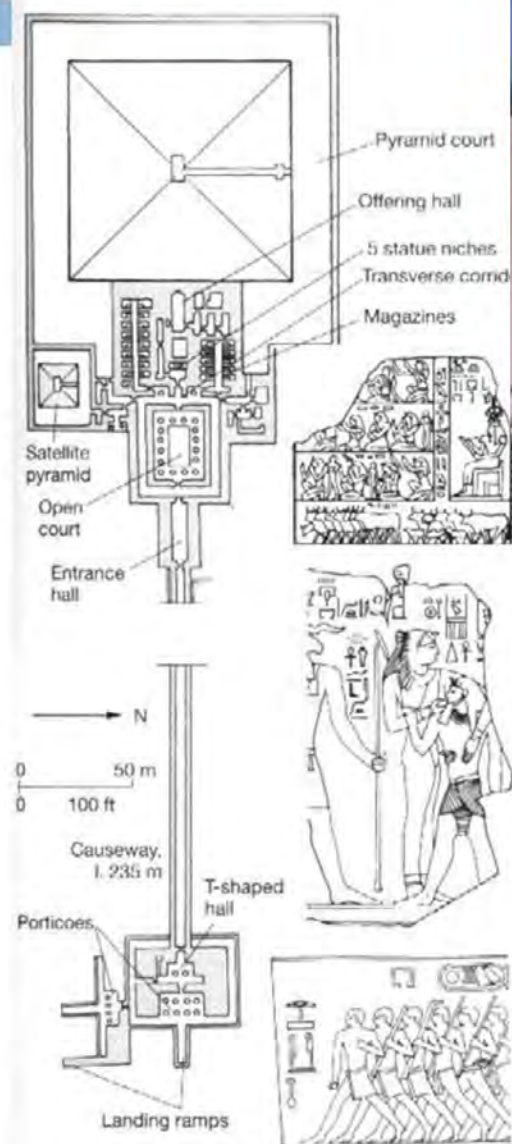

- tzv. sluneční králové – max. sepnutí mezi panovníkem a slunečním bohem – stavba tzv. **slunečních chrámů** – v okolí Abúsíru
- Přelomové období – provedení dalekosáhlých reforem + změny ve společnosti + v zádušních představách
- Závěr 5. dynastie: Venis – TEXTY PYRAMID = zásadní proměna zádušního kultu
- dynastická pohřebiště:
 - Abúsír (Sahure, Neferirkare, Raneferef, Šepseskare, Niuserre) – nález papyrových archivů
 - Sakkára (Veserkaf, Džedkare, Venis)
 - ? (Menkauhor)

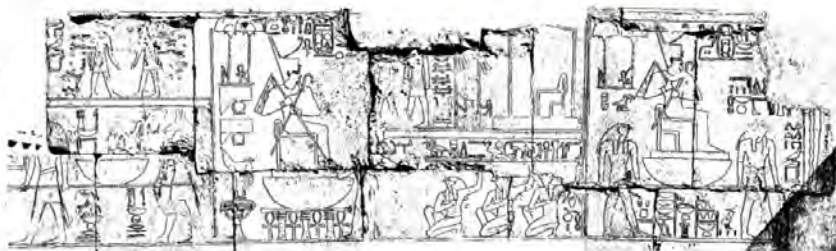
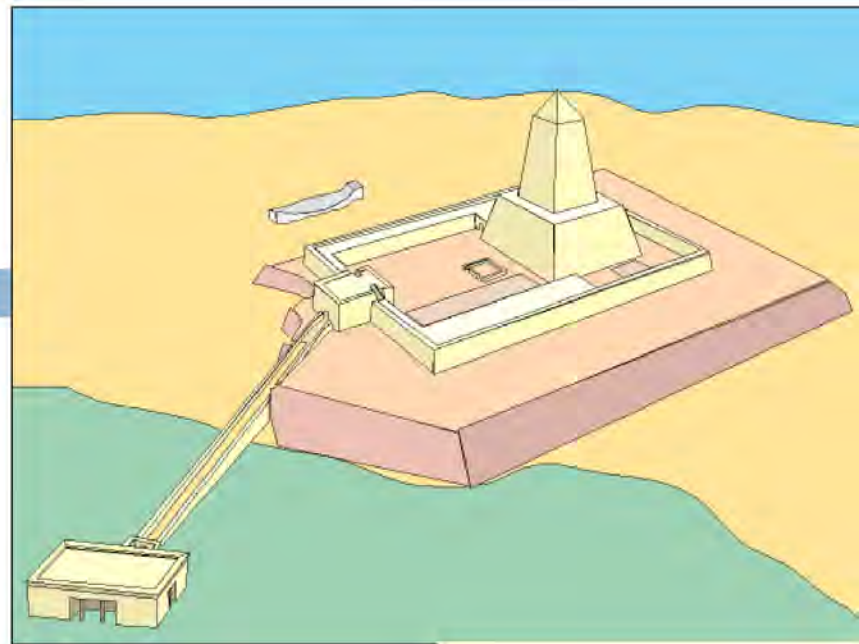
Královský zádušní komplex

- pyramida
- satelitní pyramida
- zádušní chrám
 - vstupní síň
 - otevřený sloupový dvůr
 - transverzální chodba
 - kaple s 5 nikami
 - obětní kaple
 - sklady
- vztupná cesta
- údolní chrám

Sluneční chrámy

- písemnými prameny prokázáno 6
- **X**
- archeologicky prozkoumány – pouze 2
 - Veserkaf
 - Niuserre
- chrámy se nacházely v širším okolí Abúsíru
- funkce: zapojení do oběhu obětí předkládaných v rámci královského zádušního kultu
- Reliéfní výzdoba: moc a síla slunečního boha Rea + oslava svátku sed (královského jubilea)
- architektonická podoba – odpovídá královským pohřebním komplexům:
 - údolní chrám ~ dolní chrám
 - vztupná cesta (zastřešená) ~ vztupná cesta (nezastřešená)
 - zádušní chrám ~ horní chrám
 - pyramida ~ obelisk

TEXTY PYRAMID

- nejstarší soubor náboženských textů
- v podzemních prostorách pyramid panovníků pozdní OK a několika královen spojených s Pepim II.
- objeveny 1881
- složení:
 - dramatické texty
 - hymny a jmenné formule
 - litanie
 - chvalozpěvy
 - magické texty
- Venis: tzv. kanibalský hymnus
- následně: FIP, MK – hrobky vysoce postavených hodnostářů = zakomponování do Textů rakví a Knihy mrtvých

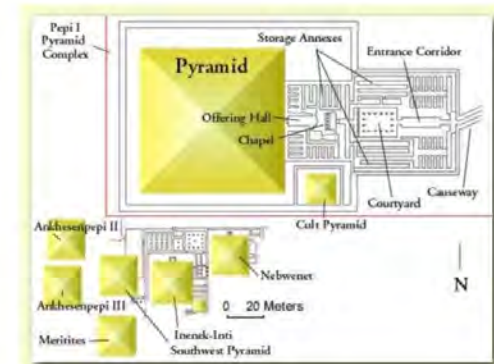
6. DYNASTIE, 2360-2180 př. n. l.

- panovníci:

- Teti
- Veserkare
- Pepi I.
- Merenre I.
- Pepi II.
- Merenre II.
- Neitokret

- problémy s následnictvím – vražda panovníka, pokusy o puče
- kontakty s okolními zeměmi: Byblos, Punt, Núbie
- dynastické pohřebiště – Sakkára **X** ne na jednom místě
- Pyramidový komplex Pepiho I. – Men-nefer-Pepi (Trvalá je krása Pepiho) - jižní Sakkára – z něj – Memfis
- Texty pyramid v každé královské hrobce
- závěr a kolaps OK

Příčiny rozpadu Staré říše

- Krize celé společnosti:
 - panovníci po Pepim II. – jen těžko dokládali svou příslušnost k hlavní královské větvi
 - Hodnostáři v provinciích odvozují svou moc od své rodiny, ne od panovníka nebo centrální administrativy
 - Rozvolnění vztahů mezi centrem (Memfidou) a provinciemi – výběr daní vážne, slábne ekonomická základna panovníka apod.
 - Ekonomické důvody: extenzivní zemědělství narazilo na limity + dramatické výkyvy výše nilské záplavy
- Úpadek vlivu Egypta v zahraničí – napadání eg. výprav na Sinaji i v Núbii
- Nárůst moci lokálních center: především v jižním Egyptě: el-Káb, Théby (Armant)

